

A kulcsszó az élmény

Interjú Dr. Solymosi-Tari Emőkével

 Kiss Eszter
Veronika

Széchenyi-díjat kapott Dr. Solymosi-Tari Emőke zenetörténész, Lajtha-kutató, a Pastorale és a Felfedezőúton sorozatok szerkesztője és műsorvezetője. „Amit mi csinálunk, az nem csak „ismeretterjesztés”, bár természetesen az is, és nem csak „közön-ségnevelés”, bár nyilvánvalóan ez is fontos hozadéka, [...] az mindenekelőtt élményadás és beavatás, lehetőség a művészettel való lélekzajdagító, felemelő találkozásra” – fogalmazott lapunknak.

– *Először zongora szakon végeztél. Ki, illetve mi vitt a zenetörténet irányába?*

– A zenetörténet már a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában érdekelt, de abban az időben – szerintem nagyon helyesen – elvárták azt, hogy aki a zenetudományi szakra jelentkezik, annak már legyen egy diplomája. Ez nem volt ugyan kötelező, de számomra az érettségi után mégis az volt a természetes, hogy zongora szakon tanuljak tovább. Életem egyik nagy szerencséje, hogy nem azonnal a Zeneakadémiára, hanem a hároméves tanárképzésre vettek fel, ahol olyan tanároknál tanulhattam, akik meghatározták a pályámat: például Tusa Erzsébetnél és Földes Imrénél. Tusa Erzsébet nemcsak nagyszerű zongoraművész-tanár volt, hanem egy rendkívül széles látókörű ember, aki már akkor erősen hatott rám azzal a megközelítéssel, hogy a különféle művészeteket, illetve általában a művészetet és a tudományt egymással összefüggésben kell látni. Tusa Erzsébet vezette az Intart nevű társaságot, amely ezzel foglalkozott. A legnagyobb hatást Földes Imre tette rám. Nála tanultam zenetörténetet három éven át, 1980-tól 1983-ig, és ittam a szavait. Ő az órákra mindig behozta a társművészeteket is. Akkoriban nem volt sem PowerPoint, sem internet, tanár úr diákat vetített, így mutatta meg nekünk a hallgatott zeneművek kottáit, a kapcsolódó festményeket, az adott stílust jól reprezentáló épületek fotóit. Elképzelni is nehéz, mennyi munka lehetett ezeknek a diaszorozatoknak az összeállítására. Nagyon tetszett a társművészetek jelenléte, a szemléletes és vizuálisan megtámogatott előadás, mégis elsősorban az az élmény fogott meg, ahogyan fel tudott minket villanyozni. Nem egyszerűen zenetörténetet tanított, hanem a minőség szeretetére, igényességre, ízlésre is nevelt, átadta a saját lelkesedését a zene és általában a művészet iránt. Felmérhetetlenül sokat köszönhetek neki. Már a diákjaként arról álmodoztam, hogy egyszer majd én is ezt csinálom, hasonló hatással, mint ő. A zongora diploma után még egy ideig a szintén Tusa-tanítvány Szatmári Évával adtunk négykezes hangverseknyeket. Akkoriban csak két évente indult csoport a zenetudományi szakon, így nekem volt egy évem a felkészülésre. Elmentem a nemzetközi zenei versenyek

irodájához, ahol Klenjánszky Tamás és Schanda Beáta mellett dolgozhattam francia nyelvű munkatársként, és közben megírtam a hetven oldalas felvételi dolgozatomat Debussy Pelléas és Mélisande című operájáról. 1984-ben kezdtem meg a zenetudományi szakot. Kemény stúdium volt, nagyszerű tanárokkal, élükön a tanszék vezetőjével, Kroó Györggyel, akinek az óráira nagyon szívesen emlékszem vissza. Bizonyos pillanatok máig élénken élnek bennem, bizonyos mozdulatait máig látom magam előtt, és még mindig meghatódom tőlük. De hálás vagyok azért a szigorért és magas követelményrendszerért is, ami Komlós Katalint vagy Dobszay Lászlót jellemezte. Nagy öröm volt Szöllősy András partitúraolvasás óráin részt venni, és még sorolhatnám hosszan... Ujfalussy József a legelső esztétika órája legelső perceiben életre szóló útravalót adott nekem, amikor felírta a táblára ezt a szópárt: cantare – incantare (énekelni – elbűvölni). Azzal kezdte ugyanis a tanításunkat, hogy elmagyarázta, a zene magával ragadja, elvarázsolja az emberi lelket.

– *A zenei újságírással még zeneakadémistaként kerül-tél kapcsolatba, ráadásul éppen Kroó György személyes ajánlására.*

– Az Esti Hírlapnál Fodor Lajos zenekritikus készült nyugdíjba menni, és Kroó tanár urat kérdezte, tud-e ajánlani egy tehetséges fiataalt. Tanár úr engem ajánlott. Óriási lehetőség volt ez egy zeneakadémistának! Éveken keresztül írtam zenekritikákat az Esti Hírlapnak, és ebből rengeteget tanultam, hiszen nagyon alaposan fel kellett készülni minden egyes feladatra. Sok empátia is kellett hozzá, hogy az esetleges negatívumokat építő kritikaként fogalmazzam meg.

– *Ebben óriási segítség, ha a kritikus állt már a másik oldalon, ismeri a koncertezés kisebb-nagyobb buktatóit.*

– Ebből a szempontból is nagyon hasznos volt a zongora-diploma, és az, hogy az odáig vezető úton és utána is voltak koncertjeim. Pontosan tudtam, milyen rettegni a memóriazavartól, vagy milyen az, amikor hideg kézzel kell játszani, de azt is, milyen szárnyalni a muzsikában a

színpadon. Négy évig dolgoztam az Esti Hírlapnak, rengeteg művész és művet ismertem meg. Aztán készítettem egy nagyon jól sikerült interjút Schiff Andrással, ami a Népszabadságban jelent meg, és innentől ennek a napilapnak dolgoztam éveken keresztül, de már nem kritikusként, hanem elsősorban interjúkat készítettem neves zeneművészekkel. Ehhez is nagy alázat és felkészültség kell, és csodálatos lehetőség, hogy nagy művészekhez kerülhet közel az ember. A Parlándónak is rendszeresen írtam, például a Yehudi Menuhinnal készített interjúm is ott jelent meg, illetve más szaklapoknak, például a Gramofonnak vagy a Hungarian Music Quarterlynek. Most eszembe jut, amikor Perényi Miklóssal beszélgethettem, vagy amikor az Amerikában élő Sebők Györggyel én írhattam meg „a hónap interjúját”. Ő szellemi értelemben kicsit a nagyapám volt, hiszen a zeneiskolai zongoratanárnőmet, Stojanovits Katalint tanította. Körülbelül ötszáz írásom jelent meg különböző lapokban. Kroó György tanár úr többször hívott az Új zenei újság című műsorába, így viszonylag hamar kapcsolatba kerültem a rádiózással is. Önálló rádióműsorokat, sőt sorozatot is készítettem, és számos alkalommal szerepeltem a tévében, sőt forgatókönyvet is írtam zenei filmhez.

– *Hogy kerültél a Szent István konziba? A Pastorale és a Felfedezőúton sorozatok nélküléd biztosan nem jöttek volna létre.*

– Nagyon élveztem az újságírást, de mindig arra vágytam, hogy taníthassak. Egyszer egy interjú után megkérdeztem Záborszky Kálmán karmestert, a Szent István

Király Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatóját, hogy náluk ki tanítja a zeneirodalmat, és jól tanítja-e. Ő nyilván megérezte ebből, hogy szívesen tanítanék. Nyár elején lehetett ez a beszélgetés, nyár végén már telefonált is, hogy azt szeretné, ha ősztől én lennék a zeneirodalom tanár. Ez 1995-ben volt. Akkor nagy dolognak éltem meg ezt, hogy otthagytam csapat-papot, és teljes erőbedobással a tanításra koncentráltam. Azóta is tanítok, vagyis több mint negyedszázada. A Zeneakadémiára úgy kerültem, hogy mielőtt Földes Imre nyugdíjba ment volna, 2001-ben közölte: megnézte a fiatal kollégákat és úgy döntött, én leszek az utóda. Megkért, vegyem át az óráit a Tanárképző Intézetben. Ez egy igazi csoda volt számomra, elvégre erre vágytam, amikor diákként hallgattam az óráit. Fokozatosan, három év alatt adta át nekem a csoportjait, minden évben egyre többet tanítottam. Később, amikor a tanárképző beolvadt a zeneakadémiai képzésbe, átvettek a Zenetudományi Tanszékre. Oda tartozik a hangszeres és énekes hallgatók általános zenetörténet oktatása, amit én már 22 éve végzek. Jelenleg elsősorban a Népzene és a Jazz Tanszék hallgatóit tanítom, évente közel száz hallgatót, nagy örömmel. Bár meglehetősen intenzitással tanítok, inkább feltöltődöm az órákon, mintsem elfáradnék. Nagy szerencsém volt, hogy közvetlenül azelőtt, hogy a konzis tanításba beleszőpöntem, 1995 augusztusának végén, még újságíróként meghívtak egy konferenciára, amelynek ez volt a címe: Művészetek, szimbólumok, terápiák. Itt pszichológusok, gyógypedagógusok, művészetterapeuták beszéltek arról, hogy a művészet, például a kép, a zene, a tánc milyen hatással van az emberre biológiailag, pszichológiailag, milyen szerepe van a betegségek, a lelki sérülések gyógyításában, vagy például hogy a tízezer éves sámán gyógyítást hogyan igazolja a legmodernebb komputeres technika... Az is világgossá vált, hogy a transzcendenciával való találkozás mennyire alapvető szüksége az embernek. Ez a megközelítésmód és a rengeteg tudományos bizonyíték teljesen új világot nyitott meg számomra, igazi reveláció volt. Az itt szerzett élmények és megrázó felismerések biztos alapot adtak annak kialakításához, hogy a tanítás során milyen célokat kell követnem. Amúgy igazából nincs olyan nagy különbség a között, hogy éppen a Pesti Víga-dó színpadán állok, vagy a Zuglói Zeneházban háromszázötven gyerek előtt, vagy a Zeneakadémián tartok órát, vagy időseknek TIT-előadást, mert Földes Imre tanár úr ez utóbbiba is bevont. Ötévestől kilencven évesig minden korosztályt tanítottam, és minden esetben nagy hasznát vettem annak, amit azon az 1995-ös konferencián megértettem. Azóta is lényegesek számomra az agykutatási, neurobiológiai eredmények, hiszen ezek igazolják a mi munkánk fontosságát.

– *Mik a Pastorale és a Felfedezőúton sorozatok tapasztalatai?*

– A '90-es évek közepén építették meg az új, professzionális koncerttermet a Zuglói Zeneházban, és

Záborszky Kálmán hamarosan kitalálta, hogy rendezzünk ott ifjúsági sorozatokat, „beavató”, közönségnevelő céllal. Már akkor jelezte, hogy azt szeretné, ha a zene mellett a társművészetek is helyet kapnának a programokban. Ta-

nárainknak köszönhetően én eleve a művészetek összekapcsolásában gondolkodtam, ezért felvillanyozott ez a lehetőség és friss tanárként óriási lelkesedéssel vettem bele magamat a munkába. Kálmán azért kért fel éppen engem, mert korábban látott koncertet vezetni. Nem sokkal azután ugyanis, hogy a Szent István Konziban megkezdtem a tanítást, egy tanár kollégám megkért egy növendékkoncert vezetésére, és Kálmán, akinek mindig bámulatosan jó szeme volt ahhoz, hogy meglássa a képességet, tehetséget valakiben, bennem is azonnal meglátta a lehetőséget a sorozatok tematikájának kitalálására, a zenetörténeti összekötő szövegek megírására és a műsorvezetésre. Emlékszem, erre a koncertre – amelyen sok-sok apró táncot játszottak a zongorista növendékek – reggel 5-ig készültem, mivel minden darabhoz akartam találni valami érdekeset, és persze logikusan össze is akartam őket kötni. Utána estig tanítottam, és akkor jött a koncert, ami szenzációsan sikerült. 1997 végén indítottuk el a Pastorale sorozatot és vele párhuzamosan a Kék rapszódia című sorozatot is, ami a nagyobb diákokat, fiatal felnőtteket célozta meg. A második évtől a Pastorale családi sorozatnál maradtunk. A legelső évben egyébként még felváltva vezettük a programokat kedves kollégámmal, Zelinka Tamással, de aztán én egyedül vittem tovább a feladatot. Most már negyedszázada álmodom meg, szerkesztem és vezetem a Pastorale-programokat, én állítom össze a képanyagot is, hiszen szinte mindig van vetítés. Általában leírom, amit mondani fogok, mert úgy érzem, azzal tisztel meg a közönséget, ha összeszedetten beszélek, kiértelt mondatokban. Így biztosan lehet tartani az időtartamot. E megoldásnak az is előnye, hogy megvannak ezek a szövegek. Kértek is már arra, hogy írjak könyvet, adjam közre a negyedszázad tapasztalatait, sőt a műsorvezetői szövegeimet is, hiszen ezen a téren nincs tankönyv, a kezdőknek pedig nagy segítség lehet egy már bevált minta.

Fontosnak tartom leszögezni, hogy amit mi csinálunk, az nem csak „ismeretterjesztés”, bár természetesen az is, és nem csak „közönségnevelés”, bár nyilvánvalóan ez is fontos hozadéka. Amit mi csinálunk, az mindenekelőtt élményadás és beavatás, lehetőség a művészettel való lélek-gazdagító, felemelő találkozásra. Kodály mondta: „sokszor egyetlen élmény egész életére megnyitja a fiatal lelket a zenének”. A kulcsszó az élmény. A nem feltétlenül pozitív saját gyermekkori hangverseny-tapasztalataimból kiindulva abban biztos voltam, hogy a gyerekeket felnőttként kell kezelni, nem kell gügyögni velük és nem kell csokit osztogatni, viszont a műsor összeállításánál, a darabok hosszánál figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat, és az is fontos, hogy organikus legyen a műsor felépítése és egy adott tematika kösse össze a különböző műsorszámokat. Én már 1997-ben költői címetek adtam a programjainknak, amit akkor szinte senki sem csinált még, ahogyan a társművészetek bekapcsolása is unikum volt. Mostanában látom csak, mennyi mindenben voltunk úttörők. A Pastorale 1997-ben egy zeneművészeti szakközépiskola saját programjaként indult, mindenfajta profeszionális háttér vagy menedzsment nélkül, egyfajta miszsióként, és senki sem gondolta volna, hogy kevesebb mint két évtized múlva, 2016-tól már a Pesti Vigadó dísztermében fut, 2017-től pedig televízióműsor lesz belőle. A Pastorale sorozat tapasztalatai alapján, 2011-ben indult el a másik különleges sorozatunk, a Felfedezőúton (bár csak később lett ez az összefoglaló címe). Kálmán látott egy statisztikát, amelyből az derült ki, hogy a szülők csupán a gyerekek 1 százalékát viszik el értékes művészeti eseményekre. Zuglóban ő is végzett egy mérést, és ennek eredménye is tragikus volt: 4 százalék. Azt gondolta, tenni kell valamit. Így indítottuk el komplex sorozatunkat két korosztálynak, a 10-18 éveseknek ősszel, az 5-10 éveseknek pedig a következő év tavaszán. Ez egy értékközpontú, magas minőségben létrehozott, az életkori sajátosságoknak megfelelő, iskolaidőben rendezett, ingyenes ösztönművészeti program. Kezdetben „csak” a zuglói iskolások jöttek a programokra, ez évi 11-12 ezer gyereket, illetve fiatalot jelentett. Néhány éve már a XV. és a XVI. kerületbe is megyünk a programokkal, ráadásul a pandémia óta filmeket is készítünk. Így már nem tudom pontosan megmondani, hányan látták a Felfedezőúton programokat, de biztos, hogy százezernél jóval többen. Éppen te írtad a legelsőről, egy táncos-filmes Liszt-koncertről még a Magyar Nemzetben, hogy „17 csoda Zuglóban”. Valóban ez volt a cél, vagyis, hogy a kamaszok ezt egyfajta varázslatként éljék meg. Azóta általában 18 vagy 19 előadást kell tartanunk egy-egy programból, hogy minden jelentkező csoport láthassa. Minden évben új programokat találok ki. Nemcsak a nagy klasszikus szerzők művei szólalnak meg, hanem ma élő zeneszerzők darabjai, például Dubrovay László vagy az egészen fiatal Zarándy Ákos művei, de egészen friss, számunkra készült kortárs táncprodukciókat is bemutattunk, például Kulcsár Noémi koreográfustól. Bár már nem élő, de a XX. század fontos

és kevésbé ismert zeneszerzője Lajtha László, akinek 1956-os vonatkozású VII. szimfóniájából a Himnuszt idéző harmadik tétel is megszólalt. A vetítéssel kísért magyarázat után a kamasz közönség feszült figyelemmel hallgatta, egy olyan program részeként, amely a magyar szabadsághősökről szólt. A megfelelően közvetített, magas művészeti minőségre a diákok ösztönösen nyitottak. A Felfedezőúton sorozatunkban talán még fontosabb a fesszes szerkesztés, így Kálmán sokáig két főpróbát írt elő, hogy minden másodpercre passzoljon. A programok mélyen megérintik a gyerekeket és a nagyobb diákokat, általában hosszú vastaps van. Sok helyre hívnak, hogy tartsak erről előadást, most például pár nappal ezelőtt voltam az ELTE-n, ahol a zenekultúra szakosoknak beszéltem, és már számos konferencián is tartottam előadást.

– 2014 óta vezetted az MMA Művészetelméleti Tagozatát.

– Ez hatalmas és gyönyörű feladat, hiszen a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Tagozata képviseli az irodalom, a zene, a színház, az építészet, a képzőművészet, az iparművészet, a fotó- és filmművészet, a népművészet mindenféle elméleti megközelítését, feldolgozását. Konferenciákat és pódiumbeszélgetéseket rendezünk, kutatásokat kezdeményezünk, könyveket adunk ki, szakmai tanulmányutakat teszünk, díjakat, ösztöndíjakat, támogatásokat adunk. Nagyon sokrétű munka ez. 2014-ben nyolc fővel alakultunk meg, jelenleg tizenkilenc akadémikusunk van és remélhetőleg idén ismét lesz egy jelentősebb bővülés. Még három évig vezethetem a tagozatot, ha kitöltöm a törvény adta lehetőséget.

– Hasonló, bár teljesen más jellegű munka, hogy a Haydneum kuratóriumában is helyet kaptál.

– A Magyar Régizenei Központ Alapítvány, a Haydneum megszületését óriási áttörésnek tartom. A cél a magyarországi régizene játszás támogatása és különösen az 1600 és 1850 közötti magyar vonatkozású zene felfedezése, illetve újra felfedeztetése, terjesztése, az értékeink, kulturális kincseink tudatosítása. Az ötlet három évtizede fogant meg Vashegyi György karmester, a régizene specialistája – az Orfeo Zenekar és a Purcell Kórusalapító vezetője, jelenleg a Nemzeti Filharmonikusok főzeneigazgatója és hat éve az MMA elnöke – fejében. Az ő sokoldalú tudása, nemzetközi tapasztalata nélkül ez az új intézmény nem jöhetett volna létre. Megtisztelő, hogy a háromtagú kuratórium zenetörténész tagja én lehetek. Van tudományos bizottság és felügyelő bizottság is, és egyre több kitűnő szakember, munkatárs dolgozik a közös célért. A fővédnök Esterházy Antal herceg. Ne feledjük, az Esterházy hercegi családnak, és különösen Esterházy Fényes Miklósnak, Joseph Haydn munkaadójának köszönhetően Eszterháza az európai zenei élet egyik kiemelkedően fontos helyszíne volt, ahová még Mária Terézia császárnő is szívesen ment „jó operát hallani”, ahogy a

tőle fennmaradt, éppen 250 éves idézet is tanúsítja. A Haydneum évtizedekre el van látva feladattal: kutatás, kották restaurálása, digitalizálása, kiadása, koncertek, fesztiválok rendezése, hazai és nemzetközi együttműködések, kurzusok, előadások szervezése, hanglemezek kiadása, historikus hangszerek beszerzése... Az Országos Széchényi Könyvtárral való együttműködés keretében az ott őrzött kottaanyagból már több mint tízezer oldal digitalizálása történt meg, és a munka gőzerővel folyik tovább. Több vidéki könyvtár, levéltár is rejt kincseket.

– Elsősorban mégis Lajtha-kutatóként tartanak számon. Lajtha László életművével hogyan kerültél kapcsolatba?

– Még zenetudományi szakos hallgató voltam, amikor egymástól függetlenül több tanárom is javasolta nekem ezt a témát, talán azért, mert tudták, hogy tudok kicsit franciául. Még Tusa Erzsébet ajánlott be 1982-ben egy francia állami ösztöndíjra, egy hónapot tölthettem el egy Párizs mellett rendezett zongora mesterkurzuson. Ennek feltétele volt a nyelv gyors, legalább alapszintű elsajátítása. Lajtháról csak nagyon keveset tudtam. Szöllősy András a Fészek klubban bemutatott engem Hollós Róznak, Lajtha László özvegyének. Rózi néni családtagként fogadott, és rengeteget mesélt nekem Lajtha Lászlóról. Én felvettem a beszélgetéseket, és később a család segítségével másokhoz is eljutottam, akiknek voltak Lajtháról személyes élményei. Ezekből a fontos visszaemlékezésekből született meg a Két világ közt című könyvem, amit azóta is fontos forrásként kezelnek. Úgy írtam meg az interjúkat, hogy a szöveg olvasmányos, fordulatos legyen, de alapos jegyzetanyag tartozzon hozzájuk, hogy tudományos célra is alkalmasak legyenek. Minden állításnak igyekeztem utánajárni, dokumentumokkal igazolni. Összesen öt könyvem született, ezek közül az elsőnek, a Nemzeti Zenede történetét összefoglaló kötetnek a társszerzője voltam. Éppen azt a harminc évet dolgoztam fel benne, amikor Lajtha az intézmény tanára, igazgatója, főigazgatója volt. Lelkesítő volt abban a kutatásban részt venni, olyan iratokat tanulmányozni, amiket előttem félévszázadon át nem látott senki. Lajtháról rengeteg konferenciaelőadást, ismeretterjesztő előadást tartottam, rádióműsorokat, tévé-műsorokat készítettem, de a Hagyományok Háza kezelésében lévő Lajtha-honlapot is én szerkesztem már közel másfél évtizede. 2022 őszén habilitáltam a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, ahol docens vagyok. Némi meglepetésemre, nem Lajtha-témát kértek tőlem, amivel 1988 óta foglalkozom, hanem Dubrovay László 2004 óta írt műveinek jellegzetességeit kellett felkutatnom, a művek önálló analízise alapján. Ez nagy elmélyülést igénylő, intenzív munkát, ugyanakkor hatalmas ajándékot jelentett, amiért nem tudok eléggé hálás lenni a bizottságnak, meg persze Dubrovaynak, aki sok segítséget nyújtott a beszélgetésekkel, kották kölcsönzésével. Csodálatos szellemi utazás volt, amit mindenképpen folytatni szeretnék. ■